



Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

Sivistys- ja tiedejaoston pyyntö 20.11.2020

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021/ HE 146/2020

Tiivistelmä

Korona-aika korostaa globaalia keskinäisriippuvuutta ja asettaa haasteita yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiselle myös Suomessa niin varhaiskasvatuksessa kuin eri koulutusasteillakin.

Tästä syystä tulisi kiinnittää erityistä huomiota varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten valmiuksiin lisätä globaali osaamista ja huolehtia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Rahoitusta lisäämällä voidaan edistää opettajien täydennyskoulutusta sekä erilaisia koulujen kehittämishankkeita, joissa myös kansalaisjärjestöjen osaamista hyödynnetään.

Nykytilanne

Korona-aika korostaa globaalia keskinäisriippuvuutta ja asettaa haasteita yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiselle myös Suomessa niin varhaiskasvatuksessa kuin eri koulutusasteillakin. Poikkeuksellisesta ajasta selviytymistä tukevat opetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin kirjatut globaalikasvatuksen sekä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa vahvistavat elementit.

Perusteasiakirjojen globaalikasvatukseen liittyvät kirjaukset pohjaavat erityisesti kahteen kansainväliseen asiakirjaan. Maastrichtin julistuksen mukaan (Euroopan neuvosto ym., 2002) globaalikasvatus käsittää ihmisoikeuskasvatuksen, kestävän kehityksen, kehityskoulutuksen, rauhankasvatuksen, konfliktinratkaisun ja kulttuurienvälisen toimintataidon. Toinen keskeinen asiakirja ovat YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (v:sta 2015 YK:n Agenda 2030) ja sen alatavoite 4.7. Alatavoitteen mukaan ”vuoteen 2030 mennessä varmistetaan, että kaikilla oppijoilla on tarpeelliset tiedot ja taidot kestävän kehityksen edistämiseksi, kouluttamalla muun muassa kestävästä kehityksestä ja elämäntavoista, ihmisoikeuksista, sukupuolten tasa-arvosta, rauhasta ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämisestä, globaalista kansalaisuudesta, sekä monikulttuurisuuden arvostamisesta ja kulttuurin myötävaikutuksesta kestäväan kehitykseen.”

Gloaalikasvatuksen piiriin kuuluvat asiat kuten rauhankasvatus, globaalikasvatus ja tasa-arvokasvatus sisältyvät eri kouluasteiden opetussuunnitelmien perusteissa arvoperustaan, toimintakulttuurin linjauksiin, laaja-alaisen osaamisen kuvauksiin sekä oppiainekohtaisiin perusteisiin (erityisesti historia ja yhteiskuntaoppi, kieli-



ja katsomusaineet). Koska ne näin ovat laajasti osa opetusta ja kasvatusta, niille ei ole pääsääntöisesti osoitettu erityisiä määrärahoja, vaan ne sisältyvät normaaliin opetustoimintaan.

Opetushallitus tukee globaalikasvatuksen sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista mm. seuraavin keinoin:

- opetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman toimeenpanon tuki ml. informaatio-ohjaus
 - tematiikkaan liittyvät OPH:n omat verkkoaineistot, esim.
<https://www.oph.fi/fi/globaalikasvatus-ja-kansainvalisyys>
<https://www.oph.fi/fi/opettajille/demokratia-ihmisoikeudet-ja-osallisuus>
<https://www.oph.fi/fi/holokaustin-opetus>
muut tukiaineistot ja julkaisut (esim.
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/rakentavaa-vuorovaikutusta>
- erilaiset hallitusohjelmiin kytkeytyvät kehittämisohjelmat, joissa Opetushallituksella on keskeisiä tehtäviä, kuten Oikeus oppia <https://minedu.fi/laatuohjelmat> ja Kansallinen demokratiaohjelma 2025 DINOII <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM036:00/2019>
- Opetushallitus koordinoi Suomen noin 60 oppilaitoksen Unesco-kouluverkostoa, jonka keskeinen tehtävä on vahvistaa globaalikasvatusta omassa toiminnassaan ja verkostoissaan <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/unesco-koulut-unesco-aspNet>
- erilaiset kansainvälisten järjestöjen toimintaan liittyvät kehittämisohjelmat, kuten esim. Euroopan neuvoston EPAN-hanke, Unesco-koulujen [Futures of Education](#) ja [Teacher Training Initiative](#) -hankkeet; Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoituksella toteutuva demokratiaosaamisen [DEMBRA-hanke](#).

Opetusministeriön rahoitus

Opetushallitus jakaa vuosittain useita valtionavustuksia, joissa on globaalikasvatuksen ja tasa-arvon/yhdenvertaisuuden ulottuvuus.

1. Kansainvälisyyden valtionavustukset yleissivistävän koulutuksen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestäjille on sidottu vuodesta 2017 alkaen tukemaan Agenda2030/4.7:n toteuttamista. Avustuksista noin kolmasosa kohdistuu suoraan globaalikasvatuksen teemoihin. Myös Suomen Unesco-koulutoimintaa toteuttavat koulutuksen järjestäjät ovat yleensä avustuksen saajien joukossa.
Globaalikasvatusta tukevat avustukset tästä määrärahasta ovat yhteensä 200 000 – 300 000 euroa vuosittain.
2. Ammatillisen koulutuksen kansainvälistymisen valtionavustuksilla on tuettu kehitysyhteistyön, vapaaehtoistyön ja globaalikasvatuksen KEVA-verkostohanketta v. 2011-2020. Hankerahoitus myönnetään vuosittain valtionavustuksena. Viimeisin vuonna 2019 myönnetty valtionavustus hankkeelle oli 110.000 euroa. Hankkeen tavoitteena on maailmankansalaisuusopintojen mahdollistaminen paitsi kaikille verkoston oppilaitoksille tutkinnon osaksi niin myös niiden edelleen kehittäminen ja

levittäminen kaikkien oppilaitosten saataville kansallisesti sekä kotikansainvälisyyden kehittäminen ja yhteistyö kolmannen sektorin kanssa.
<https://finvet.fi/fi/kevaverkosto>

3. Valtionavustukset opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutukseen sisältävät globaalikasvatuksen sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon teemoja. Tällaisiin tarkoituksiin on myönnetty vuosittain arviolta noin 500 000 euroa, vuonna 2019 kuitenkin 1 200 000 euroa. Tällöin jaossa oli poikkeuksellisesti erillinen 500 000 euron määräraha, joka tuli kohdentaa opettajien osaamisen kehittämisen tukemiseen ilmastovastuullisuudessa ja kestävässä kehityksessä sekä seksuaali- ja tasa-arvokasvatuksessa.
4. Opetushallitus jakaa vuosittain valtionavustuksia korkeakoulujen kansainväliseen yhteistyöhön:
 - Korkeakoulutuksen kehitysyhteistyöohjelma HEI ICI -ohjelman (Higher Education Institutions Institutional Cooperation Instrument) kautta tuetaan suomalaisten ja kehitysmaiden korkeakoulujen välisiä yhteistyöhankkeita, joiden avulla vahvistetaan kehitysmaiden korkeakoulutusta. HEI ICI -ohjelma tukee Suomen kehityspoliittisten tavoitteiden toteutumista. Ulkoministeriö rahoittaa ohjelman Suomen kehitysyhteistyörahoista ja Opetushallitus vastaa ohjelman hallinnoinnista. Viimeisin vuonna 2020 myönnetty rahoitus yhdeksälle hankkeelle oli yhteensä 11,2 miljoonaa euroa hankekaudelle 2020-2024.
 - Opetushallitus tukee korkeakoulujen koulutusyhteistyötä kansallisesti merkittävissä painopistemaissa ja -alueilla. Aasia-ohjelman kautta on rahoitettu suomalaisten ja aasialaisten korkeakoulujen koulutusyhteistyöhankkeita sekä opiskelijoiden ja opettajien ulkomaanjaksoja, ja FIRST+ -ohjelmalla (*Finnish–Russian Student and Teacher Exchange Programme*) on edistetty Suomen ja Venäjän välistä korkeakouluyhteistyötä. Vuodesta 2021 alkaen Aasia- ja FIRST+ -ohjelmista muodostuu yksi rahoituskokonaisuus, Opetushallituksen Team Finland Knowledge -ohjelma, jonka tavoitteena on tukea ja vahvistaa entistä paremmin suomalaisten korkeakoulujen yhteistyötä Team Finland Knowledge -verkoston valituilla kohdealueilla ja -maissa eteläisessä Afrikassa, Intiassa, Kaakkois-Aasiassa, Kiinassa, Latinalaisessa Amerikassa ja Venäjällä. Uuden ohjelman vuosittainen jaossa oleva budjetti tulee olemaan noin miljoona euroa. Tukea myönnetään opiskelijoiden ja opettajien ulkomaanjaksoihin sekä hankeyhteistyöhön.

Pääsääntöisesti eri valtionavustusryhmissä avustuksia voidaan myöntää huomattavasti vähemmän kuin hakijat hankebudjeteissaan esittävät. Yleissivistävän koulutuksen kv-valtionavustuksiin sisältyy ohje, jonka mukaan avustuksilla voidaan kattaa ulkomaan matkakuluja vain rajoitetusti eikä avustuksia ei voi käyttää ulkomaalaisten kumppanien toimintaan.

Gloaalikasvatusta ja ihmisoikeuksia edistävät järjestöt voivat olla kumppaneita Opetushallituksen kansainvälisyysvaltionavustuksia saavissa hankkeissa, mutta ne eivät voi olla avustuksen saajia. Täydennyskoulutushankkeissa sen sijaan järjestöt ovat usein myös avustuksen saajia.



EU-rahoitusta

Opetushallituksen välityksellä eri asteiden oppilaitokset ja opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjät hyödyntävät vuosittain merkittävää määrää EU:n ja myös Pohjoismaiden ministerineuvoston tarjoamia kansainvälistämishojelmia. Näiden linjauksissa nojataan keskeisesti samanlaiseen arvoperustaan kuin Suomen opetussuunnitelman perusteet tavoitteena tukea ihmisoikeuksien ja kulttuurisen moninaisuuden arvostusta sekä mahdollistaa yhdenvertainen ohjelmiin osallistuminen. EU on vahvistanut aiempaa suuremman budjetin Erasmus-ohjelmalle 2021 alkavalla ohjelmakaudella. Ohjelmakauteen sisältyy kestävän kehityksen tavoitteita ja mahdollisuuksia tehdä aiempaa enemmän yhteistyötä kehittyvien maiden kanssa.

Erasmus+ on Euroopan unionin koulutuksen, nuorisoalan sekä urheilun ohjelma. Ohjelma kattaa kaikki koulutustasot: varhaiskasvatus, perusopetus ja lukiot, ammatillinen koulutus, korkeakoulutus ja aikuiskoulutus. Nuorille ja aikuisille Erasmus+ -ohjelma tarjoaa mahdollisuuden lähteä ulkomaille laajentamaan osaamistaan. Ulkomaankokemus vahvistaa muuttuvassa työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia avaintaitoja ja osaamista, avartaa maailmankuvaa ja parantaa itsetuntemusta. Ohjelman tarjoama taloudellinen tuki edistää tasavertaista osallistumista. Organisaatioille Erasmus+ antaa avaimet kansainväliseen yhteistyöhön ja kehittää henkilöstön osaamista. Kansainvälinen yhteistyö lisää organisaatioiden vetovoimaisuutta ja mahdollistaa hyvien käytänteiden jakamista oman organisaation kehittämiseksi. Euroopan tasolla Erasmus+ -ohjelman budjetti 2014-2020 on 14,7 miljardia euroa. Suomessa Opetushallitus on tukenut Erasmus+ -ohjelmalla kansainvälistymistä ja koulutuksen ja nuorisotoiminnan kehittämistä vuosittain noin 45 miljoonalla eurolla. Vuonna 2021 alkavalla uudella ohjelmakaudella budjetin odotetaan kasvavan, samoin yhteistyömahdollisuudet EU:n ulkopuolisten maiden laajenevat entisestään.

Ulkoministeriön rahoitus

Ulkoministeriö tukee globaalikasvatusta kansalaisyhteiskuntahankkeille suunnatuin valtionavustuksin sekä kehitysviestinnän avulla.

Hanketuki suomalaisille kansalaisjärjestöille on tärkeä kansalaisyhteiskunnan kehitysyhteistyön muoto ja osa Suomen kehityspolitiikan toimeenpanoa. Järjestöjen kehitysyhteistyöhankkeet lisäävät Suomen kehitysyhteistyön monimuotoisuutta ja vaikuttavuutta omilla asiantuntija-aloillaan ja toimintatavoillaan kehitysmaissa eri puolilla maailmaa.

Kansalaisyhteiskuntalinjauksen (2017) mukaan kansalaisyhteiskuntien vahvistaminen on sekä kehityspoliittinen tavoite että keino edistää Suomen muita kehityspoliittisia tavoitteita ja YK:n kestävän kehityksen (Agenda 2030) tavoitteita. Hanketuella edistetään myös Suomen ulkopoliittisia tavoitteita, kuten ihmisoikeuspolitiikan tavoitteiden toteutumista.

Ulkoministeriön kehitysviestintäyksikkö tuottaa julkaisuja, jotka kertovat kehitysyhteistyöstä, Suomen kehityspolitiikasta ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteista. Yksikkö on aiemmin myös rahoittanut Opetushallituksen kautta laajoja globaalikasvatushankkeita, joiden julkaisut ovat edelleen käytössä. Näitä



24.11.2020

OPH-4653-2020

ovat <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/koulu-kohtaa-maailman> ja <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kehityskumppanuutta-oppimassa>. UM/Kehitysviestintä on rahoittanut myös Fingo ry:n koordinoiman Koulu maailmaa muuttamaan -täydennyskoulutushankkeen, jonka aineistot ovat saatavissa os. <http://www.koulumaailmaamuuttamaan.fi/>.

Muu rahoitus

Monet muutkin tahot rahoittavat globaalikasvatuksen alaan kuuluvaa rahoitusta, esimerkiksi kestävään kehitykseen liittyvää toimintaa.

Lopuksi

Eri rahoituskanavista avustuksia voidaan myöntää huomattavasti vähemmän kuin hakijat hankebudjeteissaan esittävät. Yleissivistävällä puolella lisäksi OPH rajoittaa avustusten kohdentamista ulkomaan matkakuluihin eikä avustuksia ei voi käyttää ulkomaalaisten kumppanien toimintaan.

Mielenkiintoa opetussuunnitelmien perusteitten edellyttämään globaalikasvatuksen toteuttamiseen on kouluissa ja oppilaitoksissa runsaasti, mutta tarkoitukseen sopivien määrärahojen niukkuus estää täysimittaisen toteutuksen.

Opetusneuvos

Satu Honkala

Opetusneuvos

Paula Mattila

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.

LIITTEET

Liitteiden nimet luetellaan allekkain

JAKELU

Jakelun nimet allekkain

TIEDOKSI

Nimet allekkain

